

לא דמויות דיסני, כי אם ספיר וספר

מאנגלית: גלעד יעקובסון

אהרן פוגל (Aaron Fogel) הוא משורר אמריקני יליד ניו יורק, 1947. סבו, מנחם בורישו (1888-1949), יליד בלארוס, היה משורר, סופר ומסאי יידי חשוב, שכמה מספריו תורגמו לעברית. פוגל הוא בוגר האוניברסיטאות קולומביה שבניו יורק וקיימברידג' שבאנגליה, ועוסק בחקר ספרות ושירה כפרופסור באוניברסיטת בוסטון זה כמה עשורים. המילים הכמוידידות שמופיעות בשיר "תיאטרון היידיש" הן, כהגדרת המשורר, "ייבריש" (הכלאה של יידיש וג'יבריש).

תיאטרון היידיש

כְּשֶׁאַתָּה בְּאִמְצַע שְׁנוֹת הַשְּׁלוֹשִׁים לְחַיֶּיךָ
 וּכְבֶר צְבֻרַת דֵי יִיִדִישׁ
 מִשְׁלָךְ כְּדֵי לְקַנּוֹת שְׁטֵרִילְקֵעֲנִקְלוֹיִבֵּעַר
 וְאַפִּילוּ כַּמָּה אַרְוִיסְגֵעֲטְרַאכְטֵע שְׁלֵעֲגֵן, כְּדֵי לְתִלּוֹת
 עַל הַקִּיר בֵּין שְׁאָר הַרְפְּרוֹדוּקְצִיּוֹת,
 נָשִׁים יְנֵהְרוּ אֵלֶיךָ, מִתְחַנְנּוֹת לְשִׁפְשֵׁף
 אֶת הָאֲלֵגוֹרִיּוֹת שֶׁלֹּהֵן עַל הַסִּמֵל שֶׁלְךָ
 בְּמִשְׁךָ כָּל הַלֵּילָה, גּוֹנְחוֹת וְנֶאֱנַחוֹת,
 כְּדֶרֶךְ אוֹתָם יְצוֹרִים סְפִנְסְרִיאַנִיִּים.

הִיָּה נּוֹעֵז, אֲךָ לֹא נּוֹעֵז מְדִי: הַסִּפֵּם לְקַבֵּל אֶת
 לְטוֹפִיָּהוֹן, עֲשֵׂה אֶהְבֶּה עִם רְבוֹת כָּכָל הָאִפְשָׁר,
 אֲךָ תִּמְיֵד שְׁמֵר בְּטִפְרֶיךָ עַל עֲקָרוֹנוֹתֶיךָ,
 מִשׁוּם שֶׁכֹּאשֶׁר בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר הוֹנֵךְ
 יִדְלָל, וְכָל הַיִּיִדִישׁ שֶׁבָּךְ תִּאֲבֹד,
 צְרִיךְ שִׁיְהִי לְךָ מִשְׁהוֹ אַחֵר

לְהִשָּׁעַן עָלָיו, אִיזָה חֹמֶר רֵאשׁוֹנֵי אַחֵר.
אוּ אִזּוּ יִהְיוּ לָךְ לְעֹזֵר כְּשׁוֹרֵיךְ כְּשַׁחֲרִין
בְּקֶרֶב הָאֱלִים הַדְּרוּיִנְיָאֵנִים.

זֶה אִידֵיִם: זֶה מוֹתֵךְ הַקָּרֵב.
הֵיִם גְּדוֹל, שָׁחַר וְכַחֵל, כְּאֵן
לְפָנֶיךָ, קוֹרָא, שָׁם תִּלְת־חֲתָרִיּוֹת
וּבְתֵי כְּנִסְיֹת שׁוֹרְקִים וּמְמַלְמְלִים אַרְמִית אוּקְנִנְסִית,
סוֹחָרִים בְּסַחֲוֹרִתֵיהֶם הָאֲרוּטִיּוֹת, בְּהִבְטָחוֹתֵיהֶם
וּבְנִדְרֵיהֶם הַמִּישָׁנִים, וְעֲלִיךָ לְחֲתֵר,
לְגַבֵּב, לְכַלֵּב, לְפַרְפֵּר,
לְמָקוֹם שֶׁבוּ נוֹלְדָה הַיִּיִדִישׁ, אוֹתוֹ אֵין
אֲשֶׁר בּוֹ פּוֹסִידוֹן פּוֹרַע אֶת שַׁעַר הַתְּהִלָּה הַיִּטְהַדְיָאֵנִי.

עֲכָשׁוּ אֶתְּהָ מֵת, בְּתוֹלוֹת יָם מוֹצָצוֹת אֶת הַבִּיצִים שְׁלֶךְ.
הַיִּיִדִישֶׁ עוֹלָם־הַבָּא הַזֶּה לֹא עַד כְּדֵי כֶּךָ רַע
כְּפִי שְׁמַנְסִים לְשַׁכְנַע אוֹתְנּוּ, חוֹטָאִים אַרְצִיִים שֶׁהִנְנוּ:
שְׁדִיֵהוֹן הַמְּלוֹחִים מִתְּנוּעָעִים כְּנִגַּד פְּנִינוּ
עִם הַסְּתַחְרָרוֹתֵן, לֹא דְמוּיֹת דִּיסְנֵי, כִּי אִם סְפִיר וְסַפֵּר,
חֹזֵרָה אֶל עֵבֶר הַשְּׁדָרָה הַשְּׁנִיָּה, הֵיכֵן שְׁאוּהָרָה
יִצֵּר אֶת הַמְּדִיטְצִיּוֹת הָאִרִי־יִיִדִיּוֹת שֶׁלוֹ
עֲדִין מְעַטְרוֹת בְּכָל הַרְגָּשׁוֹת הַכְּבִדִים הַלְלוּ
אֲמַתִּיִים יוֹתֵר, בְּאוֹתָם זְמַנִּים רוֹזוֹלְטָנִיִים.

מספר שפות

אך שפות הן עצמן אנשים.
הספרדית היא אשה זקנה, יושבת
על מדרגות כניסת הבית,
פלג גופה התחתון, במפתיע,
צעיר ופורה בביקני –
שדיה וידיה נמשכים בזקנתם.
היונית הפוכה ממנה, גבר שאצלו
רק הטורסו לבדו נשאר צעיר
בעוד פלג גופו התחתון וראשו קמלים –

ובאשר לידיש – את כבר מכירה אותה –
היא אשה צעירה שנחטפה
בגיל שמונה (לאחר ההצגה בבית הספר),
ונלקחה להיות זונה בטימס סקוור,
עד שאמה מצאה אותה,
מבלבלת ואחוזת אפזיה –
(או כך לפחות על פי הספור
בסרט הטלוויזיה שכתבנו).

את יודעת מה קרה לספרדית –
איך היא נאנסה על ידי שני עבריינים.
ובאשר ליונית –
הנשים תמיד מסרבות לו אך מכבדות אותו.
הידיש, שבורה, נאספה לביתה על ידי אמה,
אחרי עשר שנות העדרות –
שעה שבמשך חמשים שנה ויותר, מאז 1945,
אנגלית היא פמוכן אדם נעדר.